

Қазақ Ұлттық Аграрлық Зерттеу Университеті
И.В.Сахаров атындағы «Машина пайдалану» кафедрасы

Реферат

Тақырыбы: Тікелей және аралас тасымалдар және олардың тиімділігі: теміржол-су; "өзен-теңіз" аралас типті; теміржол-автомобиль тасымалы.

Орындаған: Бектұрсын Ділмұрат
Қабылдаған: Қасымбаев Бекбосын

Алматы 2022

Жоспар:

1. Кіріспе
2. Көлік және тасымалдау түрлері

3. Көлік құралының түрін таңдау
4. Тікелей және аралас тасымалдарды ұйымдастыру

Кіріспе

Жүк тасымалдау дегеніміз оларды шығарылатын жеріне тұтыну орындарына дейін жеткізуді білдіреді. Жүк тасымалы өнеркәсіп пен

ауылшаруашылық өнімдерін өндіру жұмысын оларды пайдаланатын салада жалғастыруды және аяқтауды көздейді, олар осыдан кейін ғана пайдалануға дайын болады.

Жүк тасымалдау операциясы дегеніміз – бұл қоймадағы жүкті көлік құралдарына тиеу және олардан қоймаға түсіру, жол табаны әр түрлі темір жолмен тасымалдауда жүкті вагоннан–вагонға ауыстырып тиеу, жүкті көліктің бір түрінен екінші түріне ауыстырып тиеу, жүктің бар – жоғын немесе салмағын тексеру үшін оны қойма ішінде жылжыту және т.с.с.

Тауар тасымалдауға ұсынылған сәттен бастап ол жаңа күйге ауысады - ол жүкке айналады. Тауарды көлік үшін жүк санатына айналдыру кезінде оның бірқатар тауарлық сипаттамаларының (тұтынушылық қасиеттерінің) маңызы жоғалады, бірақ жүктің көлік сипаттамаларын зерттеу және есепке алу қажеттілігі туындайды. Жүктің көліктік сипаттамалары-Бұл оны тасымалдау, тиеу және сақтау техникасы мен шарттарын анықтайтын жүктің қасиеттерінің жиынтығы. Жүктің көліктік сипаттамасы ұғымына ең алдымен көлемдік-массалық сипаттамалар, сақтау режимдері, физикалық-химиялық қасиеттері, ыдыстар мен қаптамалардың ерекшеліктері, сондай-ақ кейбір тауарлық қасиеттері кіреді.

Жүк және коммерциялық жұмыс технологиясы операциялардың орындалуын қамтамасыз етеді:

1) жүктермен (тасымалдауға қабылдау, өлшеу, сақтау, тиеу, тасымалдау, түсіру, сұрыптау және алушыға беру);

2) құжаттармен; жүк алушылар мен жүк жөнелтушілердің ақпараты бойынша; жүктерді тасымалдау және көлік қызметтері үшін есеп айырысу бойынша.

Тасымалдау мәселелеріне тасымалдау үрдісінің қатысушыларының техникалық және технологиялық үйлесуін қамтамасыз ету, олардың экономикалық мүдделерінің сәйкестігін қамтамасыз ету, сондай-ақ жоспарлаудың бірыңғай жүйелерін қолдану жатады.

Тасымалдау кешеніндегі техникалық үйлесімділік көлік құралдар параметрлерінің жекелеген түрлері ішінде, сондай-ақ тұраралық қиылыста үйлесуін білдіреді. Бұл үйлесімділік ауыспалы тасымалдарды қолдануға, контейнерлермен, жүк пакеттерімен жұмыс істеуге мүмкіндік туғызады.

Техникалық үйлесімділік тасымалдаудың бірыңғай технологиясын тікелей тасымалды қолдануды ұйғарады.

Экономикалық үйлесімділік – бұл нарық конъюктурасын зерттеудің және тарифтік жүйені құрудың жалпы әдістемесі.

Бірлесіп жоспарлау кестенің бірыңғай жоспарларын жасап, оны қолдануды білдіреді.

Тасымалдау міндеттеріне мыналар жатады:

- көлік жүйесін құру, соның ішінде көлік коридорларын және көлік тізбектерін құру (көлік коридоры – бұл ұлттық немесе халықаралық көлік жүйесінің бір бөлігі, ол жеке географиялық аудандар арасындағы жүк тасымалдарын қамтамасыз етеді. Оған: қозғалмалы көлік құралдары және осы бағытта жұмыс істейтін барлық көлік түрлері мен стационарлық

құрылғылары, сондай-ақ осы тасымалды жүргізудің барлық құқықтық шараларының жиыны. Көлік тізбегі – көліктің бір немесе бірнеше түрін қолдана отырып, белгілі бір уақыт мерзіміндегі жүкті белгілі бір қашықтыққа тасымалдау сатылары. Барлық осы уақытта жүктер өзгеріссіз қалады. Мысалы, жүк пакеті немесе контейнер); тасымалдау-қоймалау үрдісінің технологиялық бірлігін қамтамасыз ету;

- тасымалдау үрдісін қоймалау және өндірісті бірігіп жоспарлау;
- көлік құралының бірін таңдау;
- көлік құралының типін таңдау;
- жеткізудің тиімдібағытын анықтау және т.б

Көлік және тасымалдау түрлері

Жаппай пайдаланылатын көлік - жүк және адамдарды тасымалдауда халық шаруашылығының барлық салалары мен тұрғындардың қажеттіліктерін қанағаттандыратын халық шаруашылығының саласы. Жаппай тасымалдау айналыс саласына және тұрғындарға қызмет көрсетеді. Оны, әдетте,

магистральды деп те атайды (магистраль – белгілі бір жүйедегі негізгі басты сызық, бұл жағдайда – қатынас жолдар жүйесі). Жаппай тасымалдау түсінігі темір жол көлігін, су көлігін (теңіз және өзен), автомобиль, әуе көлігін және құбыр көлігін қамтиды.

Жаппай пайдаланылмайтын көлік – өндірісшілік көлік, сондай-ақ тасымалдаумен маманданбаған кәсіпорындарына жататын көлік құралдарының барлық түрлері және белгілі бір өндірістік жүйенің құрамдас бөлігі болып табылады. Мысалы, жүк көтергіш кран, сүт тасушы, су тасушы арнайы көлік түрлері және т.б.

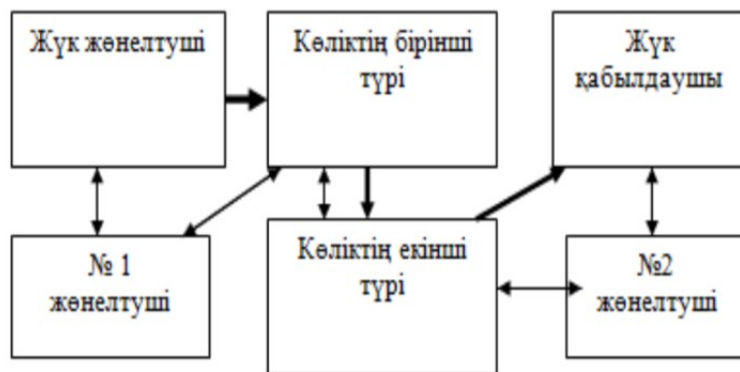
Тікелей жеткізу Ол көліктің бір түрі бойынша, сақтаушы қоймасына қоймадан қосымша операцияларсыз жүзеге асырылады. Тікелей тасымалдауды клиенттерге жеткізудің екі маңызды критерийі - өндіріс технологиясы мен жүк түріне қарай таңдай алады. Өндіріс технологиясы, әдетте, тұрғын үй түрін, көлік түрін және көлік түрін, тұтынушыға жеткізу уақыты мен кестесін, тасымалдау құны және өндірістік циклмен келісіледі және басқа жеткізілімдермен үйлеседі.

Аралас жеткізу Әдетте, көліктің бірнеше түрлерімен тасымалданатын тасымал түрі. Мәселен: автомобиль / теміржол, автомобиль, ішкі су, автомобиль / әуе және т.б.

Көліктің бірнеше түрін қолданғандағы тасымалдауды логистикалық ұйымдастыру

Көліктің бірнеше түрінің қатысуымен жүргізілетін тасымалдауды дәстүрлі ұйымдастыру

Шартты
белгілер:

↔ Ақпараттық және қаржылық ағымдар

→ Материалдық ағымдар

Аралас тасымал	Интермодальдық тасымал
Екі я одан да көп көлік түрлері	Екі я оданда көп көлік түрлері
Тасымалдау үрдісінің жалғыз операторының болмауы	Тасымалдау үрдісінің жалғыз операторының болуы
Бірнеше көлік құжаттары	Жалғыз көлік құжаты
Бірыңғай фрахт тарифтік қойылымының болмауы	Бірыңғай фрахт тарифтік қойылымының болуы
Қатысушылардың өзара әрекетінің реттелген схемасы	Қатысушылардың өзара әрекетінің орталықтан реттелген схемасы
Жүкке деген бөлінген және нәтижесінде азайған жауапкершілік	Жүкке деген бірыңғай және нәтижесінде жоғарылаған жауапкершілік
Нәтижесі: «логистиканың алты ережесінің» орындалуының аз ықтималдығы	Нәтижесі: «логистиканың алты ережесінің» орындалуының жоғары ықтималдығы

КӨЛІК ҚҰРАЛЫНЫҢ ТҮРІН ТАҢДАУ

Көлік түрін таңдау мәселесі қорлардың оңтайлы деңгейін құру және оны ұстап тұру, орау түрін таңдау және т.б. сияқты логистиканың басқа мәселелерімен тығыз байланыста шешіледі. Нақты тасымал үшін оңтайлы көлік түрін таңдау, негізгі көліктүрлерінің ерекшеліктері туралы ақпарат жинау арқылы жүргізіледі.

Темір жол

Артықшылықтары

- Жоғары тасымалдау және жасау қабілеттілігі.

- Ауа райына, жыл мезгіліне және уақытқа байланыссыз қолданылатындығы

- Тасымалдау тез арада жүреді
- Салыстырмалы төмен тарифтер, транзитті жіберулер үшін жеңілдіктер
- Үлкен қашықтыққа жүктерді жоғары жылдамдықпен жеткізеді.

Артықшылықтары:

- Тасымалдаушылар саны шектеулі
- Өндірістік-техникалық базасына көп капитал салымдары қажет
- Тасымалдың жоғары материал және энергия сыйымдылығы
- Соңғы саты орындарының қол жетімділігі төмен
- Жүктер жеткілікті түрде сақталмайды.

Су көлігі

Артықшылықтары

- Континентаралық тасымалдаудың мүмкіндігі
- Ұзақ қашықтыққа тасымалдаудың өзіндік құнының төмендігі
- Жоғары тасымалдау және өту қабілеттілігі
- Тасымалдаудың төмен капитал сыйымдылығы.

Кемшіліктері:

- Тасымал шектеулі
- Жеткізудің төмен жылдамдығы
- Географиялық, ауа райы жағдайларына байланысты
- Күрделі порттың инфрақұрылымын құру қажеттілігі.

Ішкі су (өзен)

Артықшылықтары

- Терең өзендер мен суаттарда тасымалдаудың жоғары мүмкіндіктері
- Тасымалдаудың өзіндік құнының төмендігі
- Капитал сыйымдылығының төмендігі

Кемшілігі

- Тасымалдар шектеулі
- Жүктерді жеткізу жылдамдығы төмен
- Өзен, көлдердің тереңдігінің бірқалыпсыздығына байланыстылығы
- Мерзімділік
- Тасымал сенімділігі және жүктердің сақталу сенімділігі жеткіліксіз.

Автомобиль

Артықшылықтары

- Жоғары қолжетерлік
- Жүкті «есіктен есікке дейін» жеткізу мүмкіндігі
- Жылжуы, икемділігі, өзгермелілігі жоғары
- Жеткізу жылдамдылығы жоғары
- Жеткізудің түрлі маршруттарын және схемаларын қолдану

мүмкінділігі

- Ең тиімді тасымалдаушыны таңдаудың кең мүмкіндіктері бар.

Кемшіліктері

- Өнімділік төмен
- Ауа райы және жол жағдайларына байланысты
- Үлкен қашықтыққа тасымалдаудың салыстырмалы жоғары өзіндік

құны

- Жеткіліксіз экологиялық тазалық

Әуе көлігі

Артықшылықтары

- Жүкті жеткізудің ең жоғары жылдамдығы
- Жоғары сенімділік
- Жүктің сақталуының ең жоғарғы мүмкіндігі
- Тасымалдаудың ең қысқа маршруттары

Кемшіліктері

- Өзіндік құны жоғары, көліктің басқа түрлеріне қарағанда тарифы жоғары

- Тасымалдың капитал сыйымдылығы, материалды- техникалық сыйымдылығы жоғары

- Ауа райына байланысты

- Географиялық мүмкіндігі жеткіліксіз.

Құбыр

Артықшылықтары

- Өзіндік құны төмен
- Өнімділігі жоғары
- Жүк көп сақталады
- Капитал сыйымдылығы

Төмен

Кемшіліктері:

- Жүк түрлерінің шектеулілігі (газ, мұнай өнімдері, шикізат материалдарының эмульсиясы).

- Аз тасымалданатын жүктердің мүмкінсіздіктері.

Көлік түрін таңдауға әсер ететін алты негізгі факторлар

Көлік түрі	Көлік түрін таңдауға әсер ететін факторлар					
	Жеткізу уақыты	Жіберу жиілігі	Жүкті жеткізудің тәртібін сақтау сенімділігі	Түрлі жүктерді тасымалдау қабілеттілігі	Территориялық кез келген нүктесіне жеткізу қабілеттілігі	Тасымалдау құны
Темір жол	3	4	3	2	2	3
Су	4	5	4	1	4	1
Автомобиль	2	2	2	3	1	4
Құбыр	5	1	5	5	5	2
Әуе	1	3	5	4	3	5

Тікелей аралас тасымалдарды ұйымдастыру

Тікелей аралас тасымалдау шарты бойынша оператор, көліктің әр түрлерін пайдалана отырып тікелей аралас тасымалдар құжаты бойынша жеткізу пунктіне жүкті жеткізуді ұйымдастыруға және жүк алушыға беруге міндеттенеді, ал жүк жөнелтуші тасымалдар үшін ақы төлеуге міндеттенеді. Оператор жүкті өз иелігіне қабылдаған кезде, жүк жөнелтушіге тікелей аралас тасымалдау құжатын беруі тиіс. Жүк жөнелтуші операторға жүктің қасиеттері мен оның тасымалдау шарттары туралы құжаттар мен ақпаратты, сондай-ақ тікелей аралас тасымалдың құжатын жасау және тасымалды жүзеге асыру үшін қажетті өзге де ақпаратты ұсынады. Тікелей аралас тасымалдау құжатына оператор немесе оның өкілі қол қояды. Оператор немесе оның атынан іс-әрекет жасайтын тұлға жүкті тікелей аралас тасымалдау құжатында белгіленген жүк алушыға немесе жазбаша нысанда ол туралы уақтылы хабарланған адамға береді. Тікелей аралас тасымалдау құжатында мынадай мәліметтер болуы тиіс:

1) жүктің жалпы сипаттамасы, жүкті сәйкестендіру үшін қажетті негізгі маркалары, тиісті жағдайларда жүктің қауіпті сипатын көрсету, орындардың немесе заттардың саны және жүктің брутто салмағы немесе басқаша түрде белгіленген оның саны, сондай-ақ бұл мәліметтердің барлығы жүк жөнелтуші ұсынған түрде көрсетіледі;

2) жүктің сыртқы жай-күйі;

3) оператордың атауы және тұрған жері;

4) жүк жөнелтушінің атауы;

5) жүк алушының атауы;

6) оператордың немесе оның уәкілетті тұлғасының өз қарамағына қабылдаған орны мен күні;

7) тағайындалған пункті (жүкті жеткізу орны);

8) егер оларды тараптар тікелей келіскен болса, тағайындалған жерге жүкті жеткізудің күні мен мерзімі;

9) тікелей аралас тасымалдау құжатының берілу орны мен күні;

10) оператордың немесе оның уәкілетті тұлғаның қолы;

11) көліктің әр түріне кірепұл, егер оларды тараптар тікелей келіскен болса, немесе жүк алушы төлеуі тиіс валюта атауын қоса алғандағы кірепұл, немесе оның кірепұлды төлейтініне өзге де нұсқама;

12) тасымалдаудың болжанып отырған маршруты, пайдаланылатын көлік түрлері және жүкті ауыстырып тиеу пункттері, егер олар тікелей аралас тасымалдар құжаттарын ресімдеу кезінде белгілі болса;

13) егер олар Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмесе, тараптар тікелей аралас тасымалдар құжатына енгізуге келісе алатын өзге де деректер.

10. Жүк жөнелтуші оператордан тасымалдауды тоқтатуын немесе жүктің қайтарылуын талап ете алады немесе басқа да өкім жасай алады.

11. Жүк жөнелтуші маршруттың, жеткізудің соңғы пунктінің өзгеруі, жүк алушыны ауыстыру туралы, жүк тасымалын тоқтата тұру немесе тасымалдың қосымша шығындарға әкеліп соқтырған алғашқы шартының басқа да маңызды талаптарының өзгеруі туралы нұсқау берсе, онда бұл шығыстардың орнын жүк жөнелтуші толтырады.

Тікелей аралас тасымалдар шартын өзгерту туралы жүк жөнелтушінің барлық нұсқаулары белгілі бір орынды мерзім шеңберінде жасалуы тиіс.

Қорытынды

Тасымалдау дегеніміз- жолаушылармен жүкті теміржол көлігімен тасымалдауға даярлау, оны жүзеге асыру және аяқтау барысында атқарылатын ұйымдастыру және технологиялық операциялардың жиынтығы. Теміржол көлігімен тасымалдауға көптеген инфрақұрылымдар қатысады.

Тасымалдау ұдайы қайталанып отыратын мынадай операцияларды атқарудан тұрады: Жүкті жөнелтуге қабылдау, вагондарды жүк тиеуге беруге байланысты маневрлер, вагондарға жүк тиеу, оларды әекту маневрлері, пойыздарды құрастыру және оларды жөнелтуге дайындау, пойыздардың баратын стансасына дейінгі жүрісі, пойыз құрамдарын жол бойында сұрыптау және құрастыру, баратын стансасында тарату, вагондарды жүк түсіретін орындарға беру маневрлері, жүк түсіру және оны қабылдаушыға тапсыру және т.с.с.

Жүк тасымалдау және коммерциялық жұмысы мынадай мәселелерді де қамтиды: жүк тасымалдау ережелері мен маршруттарының жасалуын, олардың сақталуын қамтамасыз ету; озат тасымалдау әдістерін яғни пакеттеп, контейнермен аралас және маршруттап қолдану; тиеу- түсіру жұмыстарын механикаландыруды, жүктерді басқа бағыттарға ауыстыруды, коммерциялық тексеру қосындарының, сұрыптау платформаларының жұмысын, басқа да көлік түрлерімен өзара байланысты және т.с.с. қамтамасыз ету.

Әдебиеттер тізімі:

<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1500012569>

<https://tran.bobrodobro.ru/16969>

<https://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder21060/Тема%207%20-%20Тасымалау%20логистикасы.pdf>